

Таҳлили
таъсиррасонии тағйирёбии меъёри фоизи
хизматрасониҳои хазинавӣ ба пӯёи қурби асъор ва таваррум

Муқаррар кардани сатҳи таъсиррасонии тағйирёбии меъёри хизматрасониҳои хазинавӣ ба пӯёи қурби асъор ва таваррум татбиқи усул ва тарзҳои мухталифи тадқиқоти илмиро тақозо менамояд. Истифодаи онҳо дар тадқиқоти мавзӯи мазкур имконият ба вуҷуд меоварад, ки ба саволи “То кадом андоза байни нишондиҳандаҳои меъёри хизматрасониҳои хазинавӣ, қурби асъор ва таваррум алоқаи мустақим ё ғайри мустақим ҷой дорад?”, ҷавоб дода шавад. Баъди истифода аз усули гурӯҳбандии аналитикӣ (таҳлилӣ) ба чунин хулоса омадем.

Барои расидан ба ҳадафи мазкур, тибқи маълумотҳои пешниҳодшудаи Департаменти муомилоти пулӣ ва амалиёти хазинадорӣ, Департаменти идораи захираҳои байналмилалӣ ва сиёсати қурби асъор ва Департаменти сиёсати монетарӣ, тадқиқот ва рушд барои солҳои 2000-2016 низоми нишондиҳандаҳои муомилоти пулӣ, қурби расмӣ ва бозории мубодилавии асъор ва таваррум таҳия карда шуд (*Ҷадвалҳои 1 ва 2*).

Дар асоси истифодаи усули гурӯҳбандии аналитикӣ (таҳлилӣ) ҳамчун омили таъсирраскунанда меъёри ҳаққи хизмати хазинавӣ қабул карда шуд. Тибқи қоидаи усули гурӯҳбандии аналитикӣ бузургии фосилавӣ ба таври зерин муайян карда шуд: 0,0%-0,2% (солҳои 2000 -2006), 0,2%-0,3% (солҳои 2013-2015), 0,3%-0,4% (солҳои 2007-2012) ва 0,4% - 0,5%(соли 2016). Ба гурӯҳи 0,4% - 0,5% меъёри ҳаққи хизмати хазинавӣ, ки бо Қарори Раёсати Бонки миллии Тоҷикистон аз 14 марти соли 2016, №39 ба андозаи 0,5% муқаррар шудааст, ворид карда шуд.

Ҳамчун омилҳои низомсоз, барои муайян кардани сатҳи таъсиррасонии раванди зиёдшавии сатҳи меъёри ҳаққи хизмати хазинавӣ ба пӯёи қурби мубодилавии асъор (1\$=сомонӣ; 1евро=сомонӣ; 10рубли русӣ=сомонӣ) ва таваррум (намояи нархҳои

истеъмоли), нишондиҳандаҳои ҳаҷми пули ба муомилот баровардашуда, ҳаҷми пули аз муомилот гирифташуда, ҳаҷми фарқи байни пулҳои ба муомилот баровардашуда ва аз муомилот гирифташуда, инчунин ҳаҷми бақияи пулҳои нақди дар муомилотбуда интиҳоб карда шуд. (Ҷадвали 1.).

Ҷадвали 1. Ҳисобкунии ҳаҷми пули нақд, ҳаҷми гардиши савдои чакана, қурби расмии мубодилавии сомонӣ ва таваррум вобаста аз меъёрҳои ҳаққи хизмати хазинавӣ дар солҳои 2000-2016**

№ гуруҳ	Гуруҳи меъёри ҳаққи хизмати хазинавӣ, (%)	Сол	Ҳаҷми пули ба муомилот баровардашуда, (млн. сомонӣ)	Ҳаҷми пули аз муомилот гирифташуда, (млн. сомонӣ)	Фарқи байни пулҳои нақди баровардашуда ва аз муомилот гирифташуда, (млн. сомонӣ)	Ҳаҷми бақияи пули нақди дар муомилотбуда, (млн. сомонӣ)	Ҳаҷми гардиши савдои чакана, (млн. сомонӣ)	Таваррум, Намояи нарҳҳои истеъмолий, (%)	Қурби расмии мубодилавӣ		
									1\$=сомонӣ	1 евро=сомонӣ	10 руб.русӣ=сомонӣ
А	Б	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	0 - 0,2	2000	93,2	0,0	93,2	96,2	1 986,5	160,6	1 830,7	0,0000	0,6516
		2001	194,7	149,1	45,6	110,8	2 018,3	112,4	2,3722	0,0000	0,8132
		2002	258,8	83,7	175,1	141,8	2 371,5	114,5	2,7638	2,6164	0,8821
		2003	469,3	209,2	260,1	243,3	2 954,9	113,7	3,0614	3,4538	0,9970
		2004	408,4	165,6	242,8	426,8	3 640,4	105,7	2,9705	3,6896	1,0304
		2005	485,0	512,6	-27,6	711,5	4 019,1	107,1	3,1166	3,8864	1,1027
		2006	481,1	241,7	239,4	880,1	4 453,1	112,5	3,2984	4,1417	1,2145
Ҷамъи гурӯҳ:			2 390,5	1 361,9	1 028,6	2 610,5	21 443,8	0,0	0,0	0,0	0,0
2	0,2 - 0,3	2013	2 028,8	1 202,1	826,7	4 485,4	11 311,7	103,7	4,7642	6,2537	0,1517
		2014	2 428,0	351,4	2 076,6	4 759,7	13 122,1	107,4	4,9348	6,5572	0,1312
		2015	2 086,8	850,4	1 236,2	5 305,5	14 696,7	105,1	6,1630	6,8386	0,1056
		Ҷамъи гурӯҳ:			6 543,4	2 403,9	4 139,5	14 550,6	39 130,5	0,0	0,0
3	0,3 - 0,4	2007	637,0	403,2	233,8	115,5	4 689,1	119,7	3,4425	4,7150	1,3466
		2008	714,9	365,0	349,9	1 565,9	5 270,6	111,8	3,4298	5,0502	1,3854
		2009	825,6	385,4	440,2	2 041,3	5 929,4	105,0	4,1427	5,7877	1,3228
		2010	832,4	439,1	393,3	2 421,4	6 374,1	109,8	4,3790	5,8395	1,4545
		2011	1 213,0	611,4	601,6	2 988,3	7 425,5	109,3	4,6102	6,4347	0,8661
		2012	1 406,0	758,3	647,7	3 667,2	9 013,9	106,4	4,7627	6,1318	0,1543
		Ҷамъи гурӯҳ:			5 628,9	2 962,4	2 666,5	12 799,6	38 702,7	0,0	0,0
4	0,4 - 0,5 (в)	2016	4 368,1	1 603,5	2 764,6	8 191,4**	15 023,1*	105,0	7,8355	8,7017	0,1150
		Ҷамъи гурӯҳ:			4 368,1	1 603,5	2 764,6	8 191,4*	15 023,1	0,0	0,0
Ҷамъи:			18 930,9	8 331,7	10 599,2	38 152,1	114 300,1	0,0	0,0	0,0	0,0

* янв-окт. 2016с., ** янв-ноя. 2016с.

- дар ҷадвали 1. Дар сатҳҳои 8,9 ва 10 сатҳи миёнаи таваррум (ННИ), қурби миёнаи расмии мубодилавӣ (1\$=сомонӣ, 1 Евро=сомонӣ ва 10 руб. русӣ =сомонӣ) ҳисоб карда нашудааст. Бинобар ин ҷамъи нишондиҳандаҳои мазкур дар гурӯҳҳои фосилавӣ нишон дода намешавад.

Дар гуруҳи якум, ки маълумотҳои солҳои 2000-2006 (7-сол)-ро дар бар мегирад, меъёри ҳаққи хизматрасонии хазинавӣ доир ба барориши пули нақд ба муомилот аз ҷониби Бонки миллии Тоҷикистон муайян нашуда буд ва истифода намегардид. Вобаста ба ин дар ин давра мутобиқи методологияи гуруҳбандӣ дар ҷадвали 1 мо фосилаи меъёри ҳаққи хизматрасонии хазинавино аз 0,0% - 0,2% барои муайян кардани бузургии фосилавӣ истифода кардем. Дар зарфи 7 сол ҳаҷми пули ба муомилот баровардашуда дар маҷмӯъ маблағи 2 390,0 млн. сомонӣ ва ҳаҷми пули аз муомилот гирифташуда бошад маблағи 1 361,9 млн. сомониро ташкил дод. Ҳамин тавр ҳаҷми фарқи байни пулҳои ба муомилот баровардашуда ва ҳаҷми пулҳои аз

муомилот гирифташуда ба 1 028,6 млн. сомониро ташкил кард. Ба ибораи дигар, фарқияти мазкур бе чуну чаро ба ҳамин андоза ҳаҷми бақияи пулҳои нақди дар муомилотбударо зиёд гардонд. Дар навбати худ, ҳаҷми бақияи пулҳои нақди дар муомилотбуда бо назардошти ҳаҷми фарқи байни пулҳои ба муомилот баровардашуда ва аз муомилот гирифташуда маблағи 2 610,5 млн. сомониро ташкил намуд. Ба ҳисоби миёна дар давраи солҳои 2000-2006-ум сатҳи таваррум (намояи нархҳои истеъмоли) андозаи 118,07 фоиз, қурби расмии мубодилавии 1 долл. ИМА ба 2,9305 сомони, 1 евро ба 2,9646 сомони ва 10 рубли русӣ ба 0,9560 сомони баробар буд. Қурби мубодилавии бозории 1 долл. ИМА дар гуруҳи мазкур ба 3,0325 сомони баробар буд.

Гуруҳи 2-юм маълумотҳои солҳои 2013-2015 (3-сол)-ро дар бар мегирад, ва меъёри ҳаққи хизмати хазинавӣ, ки аз 0,2 - 0,3 фоиз муқаррар карда шудааст, ҳаҷми пули ба муомилот баровардашуда маблағи 6 543,4 млн. сомониро ташкил медиҳад ва нисбат ба гуруҳи 1-ум ба андозаи 4 152,9 млн. сомони зиёд мебошад. Ҳаҷми пулҳои аз муомилот гирифташуда бошад, дар ҳамин гуруҳ маблағи 2 403,9 млн. сомони ташкил дода, нисбат ба гуруҳи 1-ум ба андозаи 1 042,0 млн. сомони зиёд мебошад. Фарқияти ҳаҷми пулҳои баровардашуда ва гирифташуда дар ин гуруҳ маблағи 4 139,5 млн. сомони ё ин, ки нисбат ба гуруҳи 1-ум ба маблағи 3 110,9 млн. сомони зиёд мебошад. Дар гуруҳи мазкур сатҳи намояи нархҳои истеъмоли ба 105,4 фоиз баробар буда, нисбат ба гуруҳи 1-ум ба андозаи 12,7 фоиз паст шудааст. Дар ин гуруҳ қурби расмии мубодилавии 1 долл. ИМА ба 5,2873 сомони ва 1 евро ба 6,5498 сомони баробар буда, нисбат ба нишондиҳандаҳои гуруҳи 1-ум балан гардидаанд, вале қурби 10 рубли русӣ бошад ба 0,1295 сомони баробар буда, нисбати нишондиҳандаи гуруҳи 1-ум пастар мебошад. Дар гуруҳи 2-юми тадқиқотшаванда қурби мубодилавии бозории 1 долл. ИМА ба 5,5083 сомони, 1 евро ба 6,7820 сомони ва 10 рубли русӣ ба 0,1314 сомони баробар буд. (Ҷадвали 2.).

Ҷадвали 2. Вобастагии ҳаҷми пули нақд, ҳаҷми гардиши савдои чакана, қурби расмии мубодилавии сомони ва таваррум аз меъёрҳои ҳаққи хизмати хазинавӣ дар солҳои 2000-2016

№ гурӯҳ	Гурӯҳи меъёри ҳаққи хизмати хизматӣ, (%)	Давра (миқдори солҳо дар гурӯҳ)	Ҳаҷми пули ба муомилот баровардашуда, (млн. сомонӣ)	Ҳаҷми пули аз муомилот гирифташуда, (млн. сомонӣ)	Ҳаҷми фарқи байни пулҳои ба муомилот баровардашуда ва аз муомилот гирифташуда, (млн. сомонӣ)	Ҳаҷми бақияи пулҳои нақди дар муомилотбуда, (млн. сомонӣ)	Қурби расмии мубодилавӣ			Таваррум, Намояи нархҳои истеъмолий, (%)	Қурби мубодилавии бозорӣ		
							1\$= сомонӣ	1 евро= сомонӣ	10 руб. русӣ= сомонӣ		1\$= сомонӣ	1 Евро = сомонӣ	10 руб. Русӣ = сомонӣ
А	Б	1	2	4	6	8	10	11	12	13	14	15	16
1	0 - 0,2	7 (2000-2006)	2390,5	1361,9	1028,6	2610,5	2,9305	2,9646	0,9560	118,07	3,0325	2,9646*	0,9560*
2	0,2 - 0,3	3 (2013-2015)	6543,4	2403,9	4139,5	14550,6	5,2873	6,5498	0,1295	105,40	5,5083	6,7820	0,1314
3	0,3 - 0,4	6 (2007-2012)	5628,9	2962,4	2666,5	12799,6	4,1278	5,6598	1,0881	110,33	4,1789	5,6583	0,1417
4	0,4 - 0,5 (в)	1 (2016**)	4368,1	1603,5	2764,6	8191,4	7,8355	8,7017	0,115	105,00	7,9488	8,7103	0,1170
Ҳамагӣ:		17 (2000-2016)	18930,9	8331,7	10599,2	38152,1	5,0453	5,9689	0,5721	109,70	5,1671	7,0502	0,1300

* янв-окт. 2016с., ** янв-ноя. 2016с.

* қурби мубодилавии бозорӣ дар солҳои 2000-2006

Дар гурӯҳи 3-юм, ки солҳои 2007-2012 (6-сол)-ро дар бар мегирад, фосилаи меъёри ҳаққи хизматрасонӣ дар ҳудудҳои аз 0,3 - 0,4 фоиз қабул шудааст, ҳаҷми пули ба муомилот баровардашуда маблағи 5 628,9 млн. сомони ро ташкил дода, нисбат ба гурӯҳи 2-юм ба маблағи 9 14,5 млн. сомонӣ кам гардид. Вале ҳаҷми пули аз муомилот гирифташуда маблағи 2 962,4 млн. сомони ро ташкил дода, нисбат ба гурӯҳи 2-юм ба маблағи 558,5 млн. сомонӣ зиёд гардид. Вобаста аз камшавии ҳаҷми пули ба муомилот баровардашуда ва зиёдшавии ҳаҷми пули аз муомилот гирифташуда, дар навбати худ камшавии ҳаҷми фарқи байни пулҳои ба муомилот баровардашуда ва аз муомилот гирифташуда, инчунин ба камшавии ҳаҷми бақияи пулҳои нақди дар муомилотбуда оварда расонид.

Дар гурӯҳи мазкур, ҳаҷми фарқи байни пулҳои ба муомилот баровардашуда ва аз муомилот гирифташуда маблағи 2 666,5 млн. сомони ро ташкил дода, нисбат ба гурӯҳи 2-юм ба маблағи 1 473,0 млн. сомонӣ кам гардид. Ҳамзамон ҳаҷми бақияи пулҳои нақди дар муомилотбуда маблағи 12 799,6 млн. сомони ро ташкил дода, нисбат ба гурӯҳи 2-юм ба маблағи 1 751,0 млн. сомонӣ кам гардид. Дар гурӯҳи 3-юм сатҳи таваррум (намояи нархҳои истеъмолий) ба 110,3 фоиз баробар буда, нисбати нишондиҳандаи гурӯҳи 2-юм ба андозаи 4,93 фоиз афзудааст. Дар ҳамин гурӯҳи 3-юм қурби расмии мубодилавии 1 долл. ИМА ба 4,1278 сомонӣ баробар буда, нисбат ба ҳамин нишондиҳандаи гурӯҳи 2-юм дар ҳаҷми 1,1595 сомонӣ поён рафтааст. Дар ҳамин давра поёнравии қурби 1 евро низ мушоҳида шудааст. Агар қурби 1 евро расман ба 5,6598 сомонӣ муқаррар шуда бошад, он гоҳ нисбат ба гурӯҳи 2-юм дар ҳаҷми 0,89 сомонӣ паст шуд. Баръакс, қурби 10 рубли русӣ, ки дар гурӯҳи 3-юми таҳлилшаванда ба 1,0881

сомонӣ баробар буда, нисбат ба ҳамин нишондиҳандаи гурӯҳи 2-юм дар ҳаҷми 0,9586 сомонӣ афзуд. Қурби мубодилавии бозории 1 долл. ИМА ба 4,1789 сомонӣ, 1 евро ба 5,6583 сомонӣ ва 10 рубли русӣ ба 0,1470 сомонӣ баробар буд.

Гурӯҳи 4-ум, ки соли 2016 ба он рост меояд, меёри хизматрасониҳои ҳазинавӣ дар фосилаи аз 0,4 - 0,5 фоиз муқаррар карда шудааст. Дар ин фосилаи муқарраршуда ҳаҷми пулҳои ба муомилот баровардашуда маблағи 4 368,1 млн. сомониро ташкил дода, нисбат ба гурӯҳи 3-юм ба маблағи 1 260,8 сомонӣ кам гардид. Дар ин давра ҳаҷми пули аз муомилот гирифташуда маблағи 1 603,5 млн. сомониро ташкил дода, нисбат ба гурӯҳи 3-юм ба маблағи 1 358,9 млн. сомонӣ кам гардид. Ҳаҷми фарқи байни пулҳои ба муомилот баовардашуда ва аз муомилот гирифташуда ба 2 764,6 млн. сомонӣ баробар шуда, нисбат ба гурӯҳи 2-юм ба андозаи 98,1 млн. сомонӣ зиёд гардид. Ҳаҷми бақияи пулҳои нақди дар муомилотбуда бошад дар ин давра ба 8 191,4 млн. сомонӣ баробар шуда, нисбат ба гурӯҳи 3-юм ба 4 608,2 млн. сомонӣ кам гардид.

Дар ҳамин гурӯҳи 4-ум қурби расмии мубодилавии 1 долл. ИМА ба 7,8355 сомонӣ ва 1 евро ба 8,7017 сомонӣ баробар гашта, нисбати гурӯҳи 3-юм мутаносибан ба андозаи 3,7022 сомонӣ ва 3,0419 сомонӣ балеанд гардид. Қурби расмии мубодилавии 10 рубли русӣ бошад 0,1150 сомониро ташкил дода, дар муқоиса бо гурӯҳи 3-юм ба андозаи 0,9731 сомонӣ кам гардид.

Дар ҳамин гурӯҳи 4-ум қурби мубодилавии бозории 1 долл. ИМА ба 7,9488 сомонӣ ва 1 евро ба 8,7103 сомонӣ баробар шуда, нисбати гурӯҳи 3-юм мутаносибан ба 3,7699 сомонӣ ва 3,7699 сомонӣ афзуд. Қурби 10 рубли русӣ бошад ба 0,1170 сомонӣ баробар гардида, дар қиёс ба ҳамин маълумот дар гурӯҳи 3 ба андозаи 0,0247 сомонӣ кам гардид. Сатҳи намои нархҳои истеъмоли дар гурӯҳи 4-ум, ки бузургии 105,0 фоизро ташкил медиҳад, нисбат ба ҳамин нишондиҳанда дар гурӯҳи 3-юм ба андозаи 5,33% паст мебошад.

Ҳамин тавр истифодаи усули гурӯҳбандии аналитикӣ (таҳлилӣ) имконият дод, ки ба таври зерин хулосабарорӣ намоем:

1. Дар ҳолати баланд кардани меъёри ҳаққи хизматрасонии хазиनावӣ ва бо тартиби афзоиандагии гурӯҳҳои фосилавии онҳо ҳаҷми пули ба муомилот баровардашуда, ҳаҷми пули аз муомилот гирифташуда (бо истисноии гурӯҳи 3), ҳаҷми фарқи байни пулҳои ба муомилот баровардашуда ва аз муомилот гирифташуда (бо истисноии гурӯҳи 4), инчунин ҳаҷми бақияи пулҳои нақди дар муомилотбуда кам мешавад;

2. Пешгузари маҷмӯи ҳаҷми пули ба муомилот баровардашуда нисбат ба маҷмӯи ҳаҷми пули аз муомилот гирифташуда дар андозаи 44,0% (18930,9:8331,7) дар ҳамаи мавридҳо ба афзоиши ҳаҷми бақияи пулҳои нақди дар муомилотбуда оварда мерасонад.

3. Афзоиши ҳаҷми бақияи пулҳои нақди дар муомилотбуда бо нишондиҳандаҳои қурби мубодилавии бозорӣ: 1 долл. ИМА =сомонӣ; 1 евро=сомонӣ, 10 рубли русӣ=сомонӣ ва таваррум (намояи нархҳои истеъмолӣ) алоқаи зич дошта, тибқи ҳисобкунии нишондиҳандаи махсус, ки коэффисиенти конкордатсия ном дорад, ба 0,78 баробар аст.

Параметри муодилаи регрессияи маҷмӯӣ-коэффитсиенти детерминатсия ба 0,973 баробар аст. Ин аз он шаҳодат медиҳад, ки байни нишондиҳандаи дар боло овардашуда алоқамандии зич мавҷуд аст. Яъне ҳаҷми бақияи пулҳои нақди дар муомилотбуда дар ҳолати бефосила зиёдшавӣ ба беқурбшавии сомонӣ (девалватсия) ва болоравии таваррум оварда мерасонад (ниг. ҷадвали 3. ва натиҷаи регрессияи маҷмӯӣ).

Ҷадвали 3. Баҳои алоқаи ҳаҷми бақияи пулҳои нақди дар муомилотбуда ва қурби мубодилавии бозорӣ бо истифодаи коэффитсенти конкордатсия

№	Ҳаҷми бақияи пулҳои нақди дар муомилотбуда, (млн. сомонӣ) (x_1)	Қурби мубодилавии бозорӣ			Рангаи омилҳои R_{ij}				Сумма рангаҳо $\sum_i^m R_{ij}$	Квадрати суммаи рангаҳо $\left[\sum_i^m R_{ij}\right]^2$	Квадрати тағмои суммаи рангаҳо аз бузургии миёнаи онҳо $\left[\sum_i^m R_{ij} - T\right]^2$
		1\$= сомонӣ (x_2)	1 евро= сомонӣ (x_3)	10 руб.русӣ= сомонӣ (x_4)	R_{1j}	R_{2j}	R_{3j}	R_{4j}			
A	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	2 610,50	3,0325	2,9646*	0,9560*	1	1	1	1	4	16	36
2	14 550,60	5,5083	6,7820	6,7820	4	3	3	3	13	169	9
3	12 799,60	4,1789	5,6583	5,6583	3	2	2	2	9	81	1
4	8 191,40	7,9488	8,7103	8,7103	2	4	4	4	14	196	16
Σ	38 152,10	0	0	0	0	0	0	0	40	462	62

* қурби расмии мубодилавии бозорӣ

Коэффитсенти конкордатсия (W)

$$W = \frac{12 \cdot 62}{4^2 (4^3 - 4)} = 0,78$$

1. Регрессияи маҷмӯӣ-коэффитсиенти детерминатсия:

$$R^2 = 0.973$$

Ҳамзамон ҳисоби параметрҳои муодилаи регрессияи маҷмӯӣ дар замима оварда мешавад.

4. Алоқаи байни гурӯҳи меъёри ҳаққи хизматрасонии ҳазинавӣ ва нишондиҳандаҳои қурбҳои мубодилавии бозории 1 долл. ИМА =сомонӣ, 1 евро =сомонӣ, 10 рубли русӣ = сомонӣ ва намояи нархҳои истеъмоли (сатҳи таваррум), ки бо истифодаи методи конкордатсия ҳисоб карда шудааст, суҷ буда, бо баҳои эконометрии ҳамагӣ 0,3-ро ташкил медиҳад.

Параметри муодилаи регрессияи маҷмӯӣ-коэффитсиенти детерминатсия ба 0,344 баробар аст. Ин аз он гувоҳи медиҳад, ки байни нишондиҳандаҳои дар боло овардашуда, на он қадар вобастагии назаррас мавҷуд аст. Ин маънои онро дорад, ки тағйир додани сатҳи меъерӣ ҳаққи хизматрасонии ҳазинавӣ бо тамоили камшавӣ ё афзуншавӣ ба сатҳи қурби пули милли ва таваррум дар давраи кутоҳмуддат на он қадар таъсирбахш ба ҳисоб меравад, вале дар давраҳои дарозмӯҳлат таъсири худро ба қурби асёр ва болоравии таваррум мерасонад. (Ҷадвали 4. ва натиҷаи регрессияи маҷмӯӣ).

Ҷадвали 4. Баҳои алоқаи байни гурӯҳҳои меъёри ҳаққи хизмати ҳазинавӣ, қурбҳои мубодилавии бозорӣ ва таваррум (намояи нархҳои истеъмоли) бо истифодаи коэффитсенти конкордатсия

№	Гурӯҳи меъёри ҳаққи хизмати ҳазинавӣ, (%) (x ₁)	Қурби мубодилавии бозорӣ			Индекси нархҳои истеъмоли, (%) (x ₅)	Рангаи омил R _{ij}					Сумма рангаҳо $\sum_{i=1}^m R_{ij}$	Квадрати суммаи рангаҳо $\left[\sum_{i=1}^m R_{ij}\right]^2$	Квадрати тамоили суммаи рангаҳо аз бузургии миёнаи онҳо $\left[\sum_{i=1}^m R_{ij} - T\right]^2$
		1\$=сомонӣ (x ₂)	1 евро=сомонӣ (x ₃)	10 руб.русӣ=сомонӣ (x ₄)		R _{1j}	R _{2j}	R _{3j}	R _{4j}	R _{5j}			
A	B	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1	0 - 0,2	3,0325	2,9646*	0,9560*	118,07	1	1	1	1	4	8	64	20
2	0,2 - 0,3	5,5083	6,7820	6,7820	105,40	2	3	3	3	2	13	169	0
3	0,3 - 0,4	4,1789	5,6583	5,6583	110,33	3	2	2	2	3	12	144	0
4	0,4 - 0,5 (в)	7,9488	8,7103	8,7103	105,00	4	4	4	4	1	17	289	20
Σ		0	0	0	0	0	0	0	0	0	50	666	41

* қурби расмии мубодилавии бозорӣ

Коэффитсиенти конкордатсия (W)

$$W = \frac{12 \cdot 41}{5^2 (4^3 - 4)} = 0,3$$

2. Регрессияи маҷмӯӣ-коэффитсиенти детерминатсия:

$$R^2 = 0.344$$

Ҳамзамон ҳисоби параметрҳои муодилаи регрессияи маҷмӯӣ дар замима оварда мешавад.

Барои муайян кардани таъсири меъёри хизматрасониҳои хазинавӣ ба таваррум ва қурби асъор мувофиқи таҳлилҳои гузаронидашуда аз рӯи ҳисоби коэффитсиенти конкордатсия ва параметрҳои (бузургҳои) муодилаи регрессия чунин хулоса карда шуд:

Тибқи маълумотҳои дастрасгардида доир ба меъёри фоизии хизматрасониҳои хазинавӣ дар ҳолати аз ҷониби Бонки миллии Тоҷикистон баланд намудани меъёри мазкур ташкилотҳои қарзии ҷумҳурӣ низ фоизи хизматрасонии хазинавии худро барои нақдинақунонии маблағҳои мизочон баланд менамоянд, ки дар натиҷа ҳаҷми талабот ба пули нақд аз ҷониби мизочон кам мешавад ва ба оптимизатсияи ҳаҷми пули нақди дар муомилотбуда мусоидат менамояд.

Мувофиқи маълумоти дастрасгардида аз Департаменти идораи захираҳои байналмилали ва сиёсати қурби асъор дар ҳолати бо мақсади солимгардонии вазъи молиявии бонкҳои ба мушкilot гирифтورشуда барориши ҳаҷми зиёди пули миллий (зиёда аз 3,0 млрд. сомони) рӯзҳои наздик ба нақша гирифта шуда аст. Амали кардани мақсади мазкур бевосита таъсири худро ба тағйирёбии қурби асъор ва сатҳи таваррум мерасонад. Аз ин лиҳоз, пешниҳод менамоем, ки дар ҳолатҳои зикргардида паст кардани меъёри фоизии хизматрасониҳои хазинавӣ аз ҷониби Бонки миллии Тоҷикистон ба мақсад мувофиқ намебошад, чунки аз як ҷониб барориши зиёди ҳаҷми пули миллий ба муомилот ва аз ҷониби дигар паст кардани меъёри фоизии хизматрасониҳои хазинавӣ ба зиёдшавии талабот ба пули нақд аз тарафи мизочони ташкилотҳои қарзӣ оварда мерасонад ва дар натиҷа ҳаҷми пули дар муомилотбуда меафзояд ва сабабгори таъсири манфӣ ба қурби асъор ва таваррум мегардад. Ҳамзамон зикр менамоем, ки мувофиқи маълумотҳои истифодашуда тағйир додани меъёри фоизии хизматрасониҳои хазинавӣ таъсири бевосита ба қурби асъор ва сатҳи таваррум надорад, вале дар давраҳои дарозмӯҳлат тағйирдиҳии меъёри мазкур ба тағйирёбии қурби асъор ва сатҳи таваррум таъсири худро бо воситаи шароит омилҳои гуногун мерасонад.

Пӯҷӯшишгоҳи илмӣ-тадқиқотӣ
тел: 600-32-83